

ZOFIA KLIMAJ
WŁADYSŁAW MAKARSKI

JĘZYKOZNAWSTWO W KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM

Studium filologii polskiej na Wydziale Nauk Humanistycznych powstało w roku założenia Uniwersytetu, tj. 1918. W dziejach językoznawstwa polonistycznego KUL można wydzielić dwa okresy: przedwojenny — od r. 1918 do chwili zamknięcia Uczelni przez okupanta w listopadzie 1939 r.; powojenny — od jesieni 1944 r. do czasów obecnych.

Materiały dotyczące historii studium językoznawczego sprzed wojny są bardzo skąpe. Dochowały się spisy wykładowców i tematów wykładów, kilka nieregularnie wychodzących zeszytów „Wiadomości Towarzystwa Uniwersytetu Lubelskiego” oraz niekompletne akta personalne. Na podstawie tych danych tylko w przybliżeniu można było odtworzyć działalność naukową i dydaktyczną katedr językoznawczych na polonistyce kulowskiej przed wojną.

Materiały dotyczące okresu powojennego są już obszerniejsze. Oprócz kompletnych akt personalnych wykorzystana została kronika akademicka zamieszczana regularnie w „Zeszytach Naukowych”, wychodzących od r. 1958, oraz własne wspomnienia autorów i innych pracowników polonistyki.

Ponadto rekonstruując dzieje w obydwu okresach korzystaliśmy ze wspomnień pośmiertnych, charakterystyk życia i twórczości naukowej poszczególnych profesorów, bibliografii ich prac itp., zamieszczanych w różnych czasopismach językoznawczych i księgach jubileuszowych, a także z kronik polonistycznych Stanisława Fity (za lata 1918—1939) i Jerzego Starnawskiego (za lata 1944—1964)*.

* S. Szober, *Jan Ignacy Niecisław Baudouin de Courtenay (1845—1929)*, „Prace Filologiczne”, XV, cz. 1 (1930) VII—XXIII. Tenże, *Bibliografia prac naukowych prof. J. Baudouina de Courtenay*, tamże, s. XXIV—LIV. — Tenże, *Wiktor Porzeziński. Życie i praca (1870—1929)*, „Prace Filologiczne”, XIV (1929)

Na podstawie tych danych odtworzyliśmy organizację studiów językoznawczych na KUL-u ustalając, jakie działały katedry i w jakim czasie; przedstawiliśmy w porządku chronologicznym kierowników katedr i pomocniczych pracowników naukowych; zobrazowaliśmy ich działalność dydaktyczną i naukową. Charakterystyka działalności dydaktycznej została ograniczona w zasadzie do omówienia problematyki: wykładów, seminariów i ćwiczeń. Nieco dokładniej ze względu na bogatsze źródła przedstawiono działalność dydaktyczną pracowników katedr językoznawczych okresu powojennego. Zarysowując dorobek naukowy poszczególnych osób, wskazaliśmy na główne tendencje w ich twórczości podając przykładowo tytuły niektórych prac reprezentujących podejmowane przez nich kierunki badawcze. Charakterystyka naukowa pracowników językoznawstwa KUL, zwłaszcza zatrudnionych przed wojną i w pierwszych latach powojennych, dotyczy nie tylko „okresu lubelskiego”, lecz także ich działalności naukowej przed zaangażowaniem w naszym Uniwersytecie. W dorobku naukowym tych osób uwzględniono szczególnie pozycje wydane w Lublinie. Omówiony został także udział językoznawców KUL w życiu naukowym pozauniwersyteckim w kraju i za granicą.

Zajęcia językowe na sekcji filologii polskiej rozpoczynają się z pewnym opóźnieniem ze względu na trudności z pozyskaniem odpowiedniej kadry. W r. 1918 zostaje wprawdzie powołany na katedrę językoznawstwa porównawczego prof. Wiktor Porzeziński (kierownik katedry językoznawstwa porównawczego Uniwersytetu Moskiewskiego), ale zajęcia w KUL-u podejmuje on dopiero w r. akad. 1923/24.

W półroczu letnim r. akad. 1918/19 zostaje zaangażowany profesor Uniwersytetu Warszawskiego Jan Baudoin de Courtenay (1845—1927), ale już w r. 1920/21 rezygnuje z pracy w KUL-u. 7 kwietnia 1919 r. rozpoczyna on wykłady z zakresu charakterystyki języka polskiego ze stanowiska psychologiczno-socjologicznego i historyczno-porównawczego. Tematy innych jego wykładów to: Stosunek pisma do języka w ogóle,

VII—XXIV. Tenże, *Bibliografia prac prof. W. Porzezińskiego*, tamże, s. XXIX—XXXIII. — B. Wieczorkiewicz, *Życie i działalność naukowa S. Szobera*, [W:] Stanisław Szober, *Wybór Pism*, Warszawa 1959, s. VII—XXII. Tenże, *Bibliografia prac S. Szobera*, tamże, s. 426—427. — S. Skorupka, *Profesor Witold Doroszewski jako badacz i kierownik naukowy*, „Prace Filologiczne”, XVIII, cz. 1 (1963) VII—XXV; W. Kupiszewski i J. Wójtowicz, *Bibliografia prac prof. Witolda Doroszewskiego za lata 1916—1960*, tamże, s. XXXI—LV. — L. Moszyński, *Czterdziestolecie pracy naukowej Profesora dra Władysława Kuraszkiewicza*, „Slavia Occidentalis”, XXVII (1968) 7—10; Karol Zierhoffer, *Bibliografia prac W. Kuraszkiewicza za lata 1927—1965*, tamże, s. 15—25. — S. Fita, *Kronika polonistyki KUL (1918—1939)*, w niniejszym „Roczniku”. — J. Starnawski, *Zarys dziejów polonistyki 1944—1964*, „Zeszyty Naukowe KUL”, VII (1965) 65—72.

a pisma polskiego do języka polskiego w szczególności. Zestawienie porównawcze łaciny i języka francuskiego (wykład przeznaczony głównie dla romanistów i klasyków), język sanskrycki. Inne zajęcia: ćwiczenia ze współczesnego języka polskiego, seminarium językowe.

Praca prof. Baudoina de Courtenay w KUL-u, jakkolwiek obejmująca krótki okres, zasługuje na szczególną uwagę ze względu na ustaloną pozycję tego uczonego w językoznawstwie światowym. Miał on już poza sobą okres działalności w Uniwersytecie Kazańskim, w niemieckim wówczas uniwersytecie w Dorpacie, w uniwersytetach: berlińskim, petersburskim i warszawskim. Przedmiotem szczególnych jego zainteresowań było: językoznawstwo ogólne, porównawcze, historia języka polskiego, dialektologia. Znano już najważniejsze osiągnięcia naukowe Baudoina de Courtenay. — 1. Wraz ze swym uczniem Mikołajem Kruszewskim opracował w okresie kazańskim nowoczesną teorię fonologiczną (*Fonema, fonemat, Wielka Encyklopedia Ilustrowana*, t. 22, Warszawa 1899; *Różnica między fonetyką a psychofonetyką*, Warszawa 1917). — 2. Był inspiratorem późniejszych teorii F. de Saussura. Doceniał bowiem społeczny aspekt zjawisk językowych, mimo że zasadniczo traktował język jako zjawisko indywidualne ze stanowiska psychologicznego (*O zadaniach językoznawstwa*, „Prace Filologiczne”, III (1899); *Język i języki, Wielka Encyklopedia Ilustrowana*, t. 33, Warszawa 1903; *Charakterystyka psychologiczna języka polskiego, Encyklopedia PAU*, t. II, Dział III; *Język polski i jego historia*, cz. 1, Kraków 1907). — 3. Stworzył podwaliny pod współczesną lingwistykę matematyczną, postulując potrzebę myślenia matematycznego w językoznawstwie i stosowanie statystyki w badaniach językowych. — 4. Zajmował się językoznawstwem ogólnym (*Zarys historii językoznawstwa czyli lingwistyki (glottologii)*, Warszawa 1909). — 5. Dał podstawy pod gramatykę porównawczą i historię języka polskiego (*O drevne-polskom jazykě do XIV-go stolětija*, Leipzig 1870; *Zarys historii języka polskiego*, Warszawa 1922). Był inicjatorem wychodzącego obecnie w Krakowie *Słownika staropolskiego*.

Po odejściu prof. Baudoina de Courtenay (w r. 1920/21) wykłady z języka sanskryckiego przejmuje ks. dr Błażej C z e s n y s.

Od roku 1919/20 obok J. Baudoina de Courtenay zajęcia językowe prowadzi doktor UJ, nauczyciel szkół średnich w Krakowie Henryk G a e r t n e r, który na polonistyce KUL zostaje zaangażowany w charakterze zastępcy profesora przy katedrze języka polskiego. W r. 1922/23 mianowano go profesorem nadzwyczajnym. Prof. Gaertner (1892—1935) pracuje na naszym Uniwersytecie do r. 1926, po czym przenosi się na Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie. W okresie swej działalności w KUL-u H. Gaertner miał wykłady z zakresu: historii języka polskiego, gramatyki historycznej (np. morfologii), języka scs, stylistyki polskiej

w aspekcie historycznym i współczesnym (Język literacki XV w., Język literacki XVI w., System stylistyki polskiej, Dotychczasowe poglądy na zadania stylistyki, Metody badań stylistycznych), składni (np. Funkcje składniowe form fleksyjnych) oraz wykład z językoznawstwa ogólnego (Wstęp do nauki o języku). Prowadził seminaria z historii języka polskiego poświęcone między innymi językowi i stylowi modlitewnika dla kobiet z XVI w. oraz ćwiczenia z języka staro-cerkiewno-słowiańskiego.

Zaprezentowana problematyka wykładów i innych zajęć uniwersyteckich H. Gaertnera była odzwierciedleniem jego badań naukowych z dziedziny: 1. stylistyki (*O zadaniach stylistyki*, Kraków 1924; *Z metodologii stylistyki językowej*, „Język Polski”, IX (1924); *Stylistyka jako metoda indywidualizująca w badaniach językowych*, „Prace Filologiczne”, X (1924)), 2. gramatyki (*Gramatyka współczesna języka polskiego*, Lwów 1931—1938; *O szyku przymiotnika w języku polskim*, Warszawa 1924)), 3. języka pisarzy staropolskich (np. Pseudo-Orzechowskiego *Ziemianin. Tekst z 1565 r., Objasnienia językowe i historyczne. Słownik*, Lublin 1921. Warto zaznaczyć, że była to jedyna praca z zakresu językoznawstwa, która ukazała się w serii Biblioteki Uniwersytetu Lubelskiego Wydziału Humanistycznego).

W r. akad. 1923/24 rozpoczyna pracę prof. Wiktor Porzeziński (1870—1929), któremu katedrę językoznawstwa porównawczego proponowano jeszcze w r. 1918. Z Rosji powrócił on znacznie później (1921) i objął katedrę językoznawstwa indoeuropejskiego w Uniwersytecie Warszawskim. Pracuje on na obydwu uniwersytetach, dojeżdżając z Warszawy do Lublina. Śmierć w r. 1929 przerywa jego działalność. W ciągu sześciu lat kontaktów z naszą Uczelnią prof. Porzeziński miał zajęcia dla polonistów i klasyków. Wykładał: językoznawstwo ogólne (Wstęp do językoznawstwa, Wstęp do gramatyki porównawczej języków słowiańskich), gramatykę scs, gramatykę języków łacińskiego i greckiego.

Pracę naukową W. Porzezińskiego w Polsce poprzedziła długoletnia działalność na Uniwersytecie Moskiewskim, gdzie był kierownikiem katedry języków europejskich w latach 1901—1921. Przyszedł on więc na KUL z bogatym dorobkiem naukowym. Jego prace obejmowały dziedziny: 1. językoznawstwo ogólne (*Vvedenje v jazykovėdėnije*, Moskwa 1907), 2. językoznawstwo porównawcze (*Sravnitel'naja grammatika slavjanskich jazykov*, Moskwa 1914; *O stosunkach wzajemnych języków zachodniosłowiańskich*, „Slavia Occidentalis”, t. III/IV (1925)), 3. szczegółowe badania w zakresie języków bałtyckich i słowiańskich (*K jstorji form sprjaženija v baltijskich jazykach*, Moskwa 1901), 4. semantyka i zagadnienia metodologiczne w badaniach tego typu (*Z metodologii badań semantycznych*, „Prace Filologiczne”, t. XII (1927)). Poza

wymienionymi rozprawami Porzeziński był autorem szeregu innych prac dotyczących najróżnorodniejszych zagadnień.

W latach 1923—1925 wykłady i ćwiczenia z języka staro-cerkiewno-słowiańskiego prowadził prof. Stanisław Ptaszycki, którego głównymi przedmiotami na polonistyce były jednak historia literatury i nauki pomocnicze.

O semestr później od Porzezińskiego w r. akad. 1923/24 KUL angażuje przy katedrze języka polskiego Stanisława Szobera (1879—1938) w charakterze profesora nadzwyczajnego. W następnym roku przerywa on na krótko pracę w naszej Uczelni, podejmując ją na nowo w r. akad. 1925/26. Staraniem KUL zostaje on wówczas mianowany profesorem zwyczajnym. Od roku 1926 pracuje bez przerwy aż do 1938, tj. do śmierci.

Wykłady w KUL-u poświęcił Szober: psychologii mowy, gramatyce historycznej i historii języka polskiego (Głosownia historyczna języka polskiego, Historia deklinacji polskiej, Z historii wyrazów w języku polskim), dialektologii polskiej. Na seminariach zaś omawiał teksty staropolskie i dialektologiczne oraz fonetykę historyczną.

W r. 1929/30 po śmierci Porzezińskiego Stanisław Szober otrzymał w KUL-u katedrę językoznawstwa indoeuropejskiego (zaś na zajmowaną przez niego katedrę języka polskiego powołany zostaje prof. Witold Doroszewski). W związku ze zmianą katedry prof. Szober podejmuje w swoich wykładach problematykę językoznawstwa indoeuropejskiego, przeznaczając je zarówno dla polonistów, jak i klasyków. Wykłada teraz: wstęp do językoznawstwa, język sanskrycki, gramatykę historyczną języków łacińskiego i greckiego (dokonuje interpretacji lingwistycznej greckich tekstów dialektologicznych i Homera), gramatykę porównawczą języka starosłowiańskiego. Dla klasyków przeznaczał ćwiczenia z języka sanskryckiego i języka indoeuropejskiego, na które mogli również uczęszczać inni filologowie.

Profesor S. Szober przychodząc na KUL, podobnie jak jego poprzednicy, miał już określoną pozycję naukową, którą w „okresie lubelskim” jeszcze bardziej ugruntował. Studiował on językoznawstwo indoeuropejskie i ogólne w Warszawie (pod kierunkiem profesorów Porzezińskiego i Karłowicza) oraz w Moskwie. Od r. 1915 kierował katedrą językoznawstwa indoeuropejskiego UW (od r. 1927 profesor zwyczajny tego uniwersytetu), pracując jednocześnie w latach 1923—1938 w KUL-u. Zainteresowania naukowe prof. Szobera były rozległe i wszechstronne. Uprawiał on: 1. językoznawstwo ogólne (*Zarys językoznawstwa ogólnego*, Warszawa 1924), 2. indoeuropeistykę (*Postaciowe znaczenie praindoeuropejskich zdwojonych tematów czasownikowych typu staroindyjskiego*, [W:] *Symbolae grammaticae in honorem Joannis Rozwadowski, I, Cracoviae 1927*),

3. slawistykę (*Pralechicka dyspalatalizacja prasłowiańskich e, ě, ѣr, ѣl*, „Sprawozdania Akademii Umiejętności”, t. XXXIII (1928); *Prasłowiańskie formy dopełniacza i biernika l. poj. zaimków osobowych*, „Prace Filologiczne”, t. XV (1930); *O względnej chronologii zjawisk związanych z prasłowiańską metatonią*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, t. XXIII, 1930 (1931)), 4. polonistykę — w tym zakresie interesowały go różne zagadnienia: gramatyczne (*Gramatyka języka polskiego*, Warszawa 1914—1916 — znany podręcznik uniwersytecki), stylistyczno-składniowe (*Zjawiska stylu w stosunku do innych zjawisk językowych i stanowisko stylistyki wobec językoznawstwa. Prace lingwistyczne ofiarowane Janowi Baudoinowi de Courtenay*, Kraków 1921; *O podstawie badań składniowych*, „Język Polski”, XXII (1937)), zagadnienia poprawności i kultury języka (*Słownik ortoepiczny. Jak mówić i pisać po polsku?*, Warszawa 1937; *Na straży języka. Szkice z zakresu poprawności i kultury języka*, Warszawa 1937; także popularyzowanie zagadnień językowych na antenie radiowej), problemy z zakresu metodyki nauczania języka polskiego (*Zasady nauczania w zakresie szkoły powszechnej i gimnazjum niższego*, Lwów 1921; szereg podręczników języka polskiego dla wszystkich szczebli szkolnictwa). Na szczególną uwagę zasługuje praca Szobera, która powstała i została wydana w Lublinie: *O języku Staszica. Stanisław Staszic MDCCLV*, Lublin MCMXXXVIII.

Krótko, bo tylko w r. 1925/26, wykład poświęcony składni polskiej prowadzi dr Julian Krzyżanowski związany z katedrą historii literatury polskiej naszej polonistyki.

Od r. 1926/27 kadra językoznawcza KUL powiększa się o jeszcze jedno znakomite nazwisko — dra Witolda Doroszewskiego (ur. 1899) z Warszawy. Zostaje on zatrudniony na stanowisku asystenta przy katedrze języka polskiego; podobną funkcję spełnia w tym samym czasie w Uniwersytecie Warszawskim. Na polonistyce KUL prowadzi on wtedy proseminarium z języka polskiego. Doroszewski był wówczas młodym lingwistą (doktorat 1923 — *O znaczeniu dokonanych czasowników*). Wyrósł ze środowiska naukowego uniwersytetu moskiewskiego (profesorowie: J. Baudoin de Courtenay, W. Porzeziński) i warszawskiego (prof. S. Szober). Na okres warszawsko-lubelski przypada rozkwit twórczości W. Doroszewskiego. Po uzyskaniu habilitacji z zakresu historycznego słowotwórstwa polskiego w r. 1928 wyjeżdża za granicę jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej przerywając pracę w obu uniwersytetach. Podejmuje ją z powrotem na KUL-u w r. 1929 w charakterze zastępcy profesora w katedrze języka polskiego (po odejściu Szobera na katedrę indoeuropeistyki), a w r. 1930 zostaje profesorem nadzwyczajnym (identyczne stanowiska w tym samym czasie zajmuje w Warszawie). Jako kierownik katedry języka polskiego KUL podejmuje liczne zajęcia. Wykła-

dy: z historii języka polskiego (Przegląd zabytków staropolskich, Pochodzenie polskiego języka literackiego), z gramatyki historycznej i współczesnej języka polskiego (Fonetyka polska na tle porównawczym, Fonetyka funkcjonalna, Wybrane zagadnienia ze współczesnego języka polskiego), dialektologii (Dialekty Mazowsza i Podlasia) oraz z języka staro-cerkiewno-słowiańskiego. SeminaRIA i ćwiczenia dotyczą różnorodnych zagadnień języka polskiego. Prof. W. Doroszewski pracuje w KUL-u z krótszymi lub dłuższymi przerwami, spowodowanymi licznymi wyjazdami za granicę w celach naukowych, do r. 1937.

Problematyka jego prac do r. 1937 obejmuje działy: 1. słowotwórstwo (*O znaczeniu dokonanym osnów czasownikowych (słownych) w języku polskim*, „Prace Filologiczne”, X (1926); *Monografie słowotwórcze*, tamże XIII (1928), XIV (1929), XV, cz. 1 (1930), cz. 2 (1931); *Zarys ogólnej klasyfikacji znaczeniowej sufiksów w językach słowiańskich*, [W:] *Sborník prací I Sjezdu Slovenských Filologů w Praze 1929*, Praha 1932), 2. fonologię (*O definicję fonemu*, „Prace Filologiczne”, t. XV, cz. 1 (1930); *O wymowie nosówek w języku polskim*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, XXVI, (1934); *Z zagadnień fonetyki ogólnej*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, XXVII (1934)), 3. dialektologię i metodologię badań dialektologicznych (*Uwagi o metodach geografii lingwistycznej*, „Prace Filologiczne”, XIV (1929); *Kilka uwag o metodach badań gwaroznawczych*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, t. XXIV (1932); *Mowa mieszkańców wsi Staroźreby. Opis i tezy teoretyczne*, „Prace Filologiczne”, XVI (1934)), 4. poprawność i kultura języka (*Poprawność języka a jego kultura i styl*, „Poradnik Językowy”, 1933; poradnictwo językowe na łamach „Poradnika Językowego” i na antenie radiowej). Ponadto prof. Doroszewski interesował się zagadnieniami z zakresu językoznawstwa ogólnego, semantyki, dydaktyki nauczania języka polskiego itd. Zarysowana tutaj jego twórczość naukowa z okresu warszawsko-lubelskiego jest kontynuowana i rozwijana w dalszych pracach.

Podczas nieobecności W. Doroszewskiego w latach 1927—1929, spowodowanej wspomnianym wyjazdem na studia zagraniczne, proseminarium językowe przejmuje po nim dr Halina Ś w i d e r s k a (późniejsza Koneczna, profesor Uniwersytetu Warszawskiego; 1899—1961) zatrudniona wówczas w charakterze asystenta przy katedrze języka polskiego. Na okres pracy w naszym Uniwersytecie przypada jej debiut naukowy. W r. 1929 ogłasza rozprawę dialektologiczną *Dialekt Księstwa Łowickiego*, „Prace Filologiczne”, XIV (1929).

Na opuszczoną przez prof. Doroszewskiego katedrę języka polskiego w r. 1936/37 powołany zostaje w charakterze prof. nadzwyczajnego Władysław K u r a s z k i e w i c z (ur. 1905), któremu powierzono równo-

cześnie kierownictwo katedry filologii słowiańskiej (dołączonej do katedry języka polskiego). Prof. Kuraszkiewicz pracował do chwili zamknięcia Uniwersytetu przez hitlerowców, tj. do listopada 1939 r. Wraz z innymi profesorami Uczelni został wówczas uwięziony na Zamku lubelskim. Stąd wywieziono go do obozu koncentracyjnego w Oranienburgu, gdzie przebywał do końca wojny. W ciągu trzechletniej działalności przedwojennej prowadził następujące zajęcia: wykłady z językoznawstwa indoeuropejskiego (Wstęp do językoznawstwa indoeuropejskiego), slawistyki (Grupa językowa lechicka, Językowa grupa wschodniosłowiańska), z gramatyki historycznej i współczesnej języka polskiego i historii tego języka; seminaria poświęcał językowi polskiemu i po raz pierwszy w dziejach polonistyki KUL — językom słowiańskim.

Profesor Kuraszkiewicz wywodzi się ze środowiska naukowego UJK we Lwowie, gdzie w r. 1929 uzyskał stopień doktora, a na UJ w 1934 habilitację. W tym samym roku brał udział w seminarium słowiańskim prof. Trubeckiego w Wiedniu oraz kształcił się w laboratorium fonetyki eksperymentalnej prof. Chlumskiego w Pradze. Podejmując pracę na KUL-u miał już poza sobą znaczny dorobek naukowy, który wzbogacił jeszcze w „okresie lubelskim”. Był już wówczas autorem studiów poświęconych: 1. językowi polskiemu i innym językom słowiańskim (ze szczególnym uwzględnieniem fonetyki) (*Z historii polskich samogłosek nosowych*, „Prace Filologiczne”, XII (1927); *Ze studiów nad polskimi samogłoskami nosowymi*, (*Rezonans nosowy*), Kraków 1929; *Połabskie samogłoski nosowe*, „Slavia Occidentalis”, IX (1930)), 2. dialektologii (prace z zakresu gwar lubelskich: *Przegląd gwar województwa lubelskiego. Monografia statystyczno-gospodarcza woj. lubelskiego*, Lublin 1931; *Z przeszłości narzecza zamojskiego*, „Pamiętnik Lubelski”, Lublin 1937; *Z przeszłości narzecza Kazimierza nad Wisłą*, [W:] *Księga ku czci bpa Fulmana*, Lublin 1939; z zakresu gwar ruskich i pogranicza polsko-ruskiego: *Z badań nad gwarami północno-małoruskimi*, „Rocznik Slawistyczny”, X (1931); *W sprawie rozwoju ikawizmu w ruskich gwarach karpackich*, „Sprawozdania PAU”, XL (1935); *Uwagi o łemkowskiej gwarze Polanek i Komłoszy na Szyryszu*, [W:] *Sborník Matice Slovenskej*, XV, Martin 1937; *Najważniejsze zjawiska językowe ruskie w gwarach między Bugiem i Narwią*, Warszawa 1939; *O związku gwar huculskich nad górnym Prutem i nad górną Cisą*, *Sprawozdania i Dyskusje III Zjazdu Naukowego Komisji Naukowych Badań Ziem Wschodnich*, Warszawa 1939), 3. językom zabytków halicko-wołyńskich (*Gramoty halicko-wołyńskie XIV i XV w.*, *Studium językowe*, Kraków 1934).

W r. 1937 przy katedrze języka polskiego zostaje zaangażowany Tadeusz Brajerski jako asystent wolontariusz.

Na wakującą katedrę językoznawstwa indoeuropejskiego, którą do śmierci kierował Stanisław Szober, powołany został w r. 1939 Tadeusz Milewski w charakterze profesora nadzwyczajnego. W zajęciu powierzono mu stanowiska przeszkodziła jednak wojna. Prof. Milewski podzielił los W. Kuraszkiewicza — do końca wojny był więźniem obozów koncentracyjnych.

Profesorowie katedr językoznawczych KUL poza pracą dydaktyczną i twórczością naukową brali czynny udział w pozauniwersyteckim życiu naukowym. Byli członkami licznych towarzystw w kraju i za granicą. Tak np. prof. Szober był członkiem PAU; członkami Towarzystwa Naukowego Warszawskiego byli Porzeziński, Szober, Doroszewski; Towarzystwa Naukowego Lwowskiego — Szober; Instytutu Zachodniosłowiańskiego przy Uniwersytecie Poznańskim — Porzeziński, Szober; Instytutu Słowiańskiego w Pradze — Szober. Na szczególną uwagę zasługuje praca językoznawców KUL w Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Lublinie — dostępne nam źródła notują nazwiska Gaertnera i Szobera. Niektórzy z profesorów KUL byli redaktorami językoznawczych czasopism naukowych, np. Stanisław Szober był od r. 1926 redaktorem „Prac Filologicznych”; od r. 1932 redaktorem naczelnym „Poradnika Językowego” zostaje prof. W. Doroszewski, a współredaktorem — S. Szober. Pracownicy związani z naszym językoznawstwem brali udział w różnych zjazdach naukowych w kraju i za granicą. Szczególnie aktywny pod tym względem był prof. Doroszewski. Tak np. w l. 1930—1939 bierze on udział w licznych międzynarodowych kongresach naukowych. Wygłasza referaty: w Pradze, Genewie, Rzymie, Amsterdamie, Gandawie; publikuje swoje prace w księgach poświęconych tym kongresom. W r. 1934 bierze udział w II Międzynarodowym Zjeździe Słowistycznym w Warszawie. W ostatnim roku pracy w KUL-u (1936/37) wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych, gdzie inauguruje utworzoną w Uniwersytecie w Madison katedrę języka polskiego i prowadzi wykłady poświęcone językowi polskiemu.

W międzynarodowych zjazdach sławistycznych poza Doroszewskim uczestniczył także prof. Kuraszkiewicz.

Dla Lublina i Lubelszczyzny szczególnie zasłużyli się H. Gaertner i W. Kuraszkiewicz. Prof. Gaertner założył dwa wydawnictwa — Bibliotekę Filologiczną im. H. Łopacińskiego oraz Książki Staropolskie, które jednak z braku funduszy przerwały swą działalność. Zasługi prof. Kuraszkiewicza dla Lubelszczyzny polegają na tym, że zapoczątkował w swoich pracach naukowe badanie gwar tego regionu.

Należy dodać, że omówieni profesorowie językoznawstwa KUL dru-

kowali swoje prace naukowe w licznych czasopismach w kraju i za granicą, o czym świadczy chociażby skromny wykaz bibliograficzny ich rozpraw zamieszczony w niniejszym sprawozdaniu.

W okresie przedwojennym istniały w KUL-u dwie katedry językoznawcze. Jako pierwsza w r. 1918 utworzona została katedra językoznawstwa porównawczego, później (od r. 1929/30) określana jako katedra językoznawstwa indoeuropejskiego. (Oficjalnej nazwy tej katedry nie udało się nam ustalić na podstawie dostępnych źródeł). O rok później od katedry językoznawstwa porównawczego utworzono katedrę języka polskiego, do której w r. 1936/37 dołączono katedrę filologii słowiańskiej. Oficjalna nazwa obu połączonych katedr (kierownik prof. W. Kuraszkiewicz) brzmi katedra języka polskiego i filologii słowiańskiej. Po wojnie katedry te zostały oddzielone. Kierowali nimi wybitni językoznawcy. Większość z nich nie była jednak związana tylko z naszą polonistyką — Baudoin de Courtenay, Porzeziński, Szober, Doroszewski, Świderska zajmowali równoległe stanowiska w Uniwersytecie Warszawskim, dojeżdżając do Lublina. Niektórzy w KUL-u pracowali przez krótki czas (J. de Courtenay — 1 rok, H. Świderska — 2 lata, H. Gaertner — 4 lata). Ówczesne katedry nie miały charakteru instytucjonalnego, gdyż zazwyczaj reprezentował je tylko jeden profesor; nie było na ogół większej kadry młodszych pracowników nauki. Wyjątek stanowią: W. Doroszewski (asystent w r. 1926/27), H. Świderska (asystent w latach 1927—1929) i T. Brajerski (asystent wolontariusz — od r. 1937). W związku z częstymi zmianami kierowników wymienionych katedr, historię językoznawstwa KUL można było przedstawić tylko personalnie. Profesorowie katedr językoznawczych nie zatrudniali na stanowiskach pomocniczych pracowników swoich uczniów, wychowanków naszego Uniwersytetu (z wyjątkiem T. Brajerskiego). Mimo szczupłości kadry naukowej praca wybitnych językoznawców na polonistyce kulowskiej przyczyniła się do wysokiego poziomu wykształcenia jej absolwentów. Samego zaś dorobku naukowego poszczególnych profesorów związanych z językoznawstwem KUL nie można łączyć z osiągnięciami tylko tego Uniwersytetu (z wyjątkiem Gaertnera i Kuraszkiewicza), gdyż pracowali oni równocześnie w Warszawie. W związku z tym ich sukcesy w różnych dziedzinach należą w równym, a może jeszcze w większym stopniu, do Uniwersytetu Warszawskiego.

O naukowym życiu studenckim dostępne nam źródła mówią niewiele. W r. 1921/22 notowane jest Koło Historyczno-Językowe, od 1922/23 Koło Lingwistyczne. Od r. 1931/32 młodzi językoznawcy pracują w Kole Polonistów.

Po wojnie studia polonistyczne zostały wznowione w r. 1944. Do chwili powrotu prof. W. Kuraszkiwicza (tj. 1946/47) zajęcia z języka polskiego prowadził dr Stanisław Skorupka (obecny profesor Uniwersytetu Warszawskiego). Wykładał gramatykę języka polskiego (fonetykę, słowotwórstwo, składnię). Prowadził równocześnie ćwiczenia z fonetyki i seminarium z języka polskiego. Stanisław Skorupka (ur. 1906) po odbytych studiach w Uniwersytecie Warszawskim kształcił się w zakresie fonetyki w Niemczech i we Francji. Jest autorem pracy doktorskiej *O budowie akustycznej głosek polskich*. Miał bogate doświadczenie w dziedzinie leksykografii; zgromadził kilkadziesiąt tysięcy haseł do suplementu Słownika Warszawskiego. W Lublinie w 1946 r. wydrukował *Zwroty i wyrażenia przenośne w języku potocznym*.

W r. 1944/45 w charakterze pomocniczego pracownika nauki zatrudniony został przy katedrze języka polskiego mgr Jan Tokarski (przedwojenny wychowanek KUL, obecny profesor UW). Wykładał psychologię mowy oraz prowadził ćwiczenia z scs. W r. 1945/46 dialektologię polską wykładał dr T. Brajerski.

Kierownictwo katedry języka polskiego w latach 1945—1951 powierzono prof. Marii Dłuskiej, która do wybuchu wojny pracowała w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. W KUL-u miała wykłady z gramatyki opisowej języka polskiego, z językoznawstwa ogólnego oraz analogiczne ćwiczenia i seminaria. Zajęcia uniwersyteckie prof. M. Dłuskiej poświęcone były ponadto zagadnieniom z pogranicza językoznawstwa i literatury. Wykłady: Wersyfikacja polska, Prozodia języka polskiego; seminarium wersyfikacyjne.

M. Dłuska jest wychowanką UJ, gdzie studiowała romanistykę i polonistykę. Doktorat (1927) i habilitację (1935) uzyskała również na UJ, specjalizując się w fonetyce. Studia w zakresie fonetyki kontynuowała za granicą. Ich rezultatem jest rozprawa *Rytm spółgłoskowy polskich grup akcentowych*, Kraków 1932. Już wówczas interesują ją także zagadnienia wersyfikacji, o czym świadczy studium *Die tonischen Verse in polnischen*, Praha 1939. W okresie lubelskim powstały prace z zakresu 1. fonetyki (*Polskie zestroje akcentowe i intonacyjne*, „Sprawozdania PAU”, XLIII (1946); *Prozodia języka polskiego*, Kraków 1947; znany podręcznik uniwersytecki *Fonetyka polska*, cz. I. *Artykulacja głosek polskich*, Kraków 1950), 2. wersyfikacji (*Wiersz polski XV i pierwszej połowy XVI wieku*, „Sprawozdania PAU”, XLII (1945); *Sylabotonizm i jego związki z sylabizmem i z tonizmem*, „Sprawozdania PAU”, XLVIII (1947); *Studia z historii i teorii wersyfikacji polskiej*, t. 1 (1948), t. 2 (1950); *Polski sylabizm ścisły w świetle cech trzynastozgłoskowca*). Praca

popularnonaukową z zakresu językoznawstwa ogólnego jest znana broszurka *Język żyje. Pogadanki o słowie*, Lublin 1947. Rozprawy naukowe oraz zajęcia uniwersyteckie Marii Dłuskiej rozbudziły zainteresowania problematyką wersyfikacji u jej lubelskich uczniów (M. Jasińska, S. Sawicki, Z. Kopczyńska, L. Pszczołowska, T. Kuryś), czego dowodem są ich późniejsze publikacje w serii *Poetyka (Sylabizm, Sylabotonizm)*.

W r. 1948/49 asystentem prof. Dłuskiej była I. Badaszówna-Pawłowiczowa, a starszym asystentem od r. 1949/50 dr M. Kossowska.

W r. 1946/47 powrócił do Lublina prof. Władysław Kuraszkiewicz i objął kierownictwo katedry filologii słowiańskiej. Do czasu odejścia z KUL-u (r. 1950) wykładał: język scs, historię języka polskiego i języków słowiańskich (Narzecza polskie i lechickie), dialektologię historyczną, dydaktykę języka polskiego. Prowadził ćwiczenia z gramatyki opisowej i seminarium z języka polskiego. Seminarzyści z r. 1947/48 przygotowali pod kierunkiem prof. Kuraszkiewicza indeks do wydanych później *Zapisek i rot polskich XV i XVI w. z ksiąg sądowych ziemi warszawskiej*. W Lublinie w okresie powojennym powstały takie prace profesora, jak: *Język polski w obozie koncentracyjnym*, Lublin 1947 i inne kontynuujące problematykę przedwojenną: *Spójnik eże obok eż na Mazowszu w XV w.*, „Roczniki Humanistyczne”, I (1949), *Mazurzenie w ruskiej gwarze pod Siemiatyczami*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, X (1950), *Zapiski i rot polskie XV—XVI w. z ksiąg sądowych ziemi warszawskiej*, Kraków 1950.

Należy dodać, że W. Kuraszkiewicz w latach 1947—1950 był także profesorem Uniwersytetu we Wrocławiu, dokąd dojeżdżał z Lublina.

W katedrze prof. Kuraszkiewicza w r. 1949/50 asystentami byli: L. Moszyński, L. Wroński, T. Zdancewicz, J. Zamościńska (1949—1951), zaś w charakterze adiunkta pracował dr T. Brajerski.

T. Milewski ponowny kontakt z KUL-em nawiązał w r. 1945 obejmując jako profesor nadzwyczajny stanowisko kierownika katedry językoznawstwa indoeuropejskiego i ogólnego, które zajmował do r. 1949/50. Równocześnie (od r. 1946) był docentem etatowym UJ, a później (r. 1949) tytularnym profesorem tego Uniwersytetu. Katedra indoeuropeistyki KUL miała wówczas charakter międzysekcyjny. Z zajęć prowadzonych przez prof. Milewskiego korzystali obok polonistów przede wszystkim klasycy i germaniści. Profesor wykładał: Wstęp do językoznawstwa indoeuropejskiego, Główne kierunki językoznawstwa współczesnego, Gramatykę historyczną i opisową języka łacińskiego i greckiego, Wstęp do gramatyki porównawczej języków germańskich, Psychologię języków, Życie wyrazów. Prowadził seminaria i proseminaria poświęcone językom: łacińskiemu i greckiemu. Promował dwu doktorów: Tadeusza Brajerskiego (1946) i Mariana Nagnajewicza (1951). Po prze-

niesieniu się do Krakowa nie zerwał całkowicie kontaktów z KUL-em i często przyjeżdżał na zaproszenie Uczelni z odczytami.

Profesor Milewski studiował językoznawstwo słowiańskie w Uniwersytecie Jana Kazimierza pod kierunkiem Lehra-Spławińskiego i indoeuropejskie pod kierunkiem Jerzego Kuryłowicza. Był także w kontaktach naukowych z Janem Czekanowskim. W r. 1929 doktoryzował się w zakresie slawistyki u prof. T. Lehra-Spławińskiego. W latach 1929/30—1930/31 studiował w Krakowie u Jana Rozwadowskiego języki indoeuropejskie oraz w Faryżu w 1931/31—1932/33 u Meilleta także języki indoeuropejskie i językoznawstwo ogólne. W r. 1933 habilitował się w UJ na podstawie rozprawy o rozwoju fonetycznym wygłosu słowiańskiego, w 1937 rozszerza habilitację na języki indoeuropejskie.

Wkrótce po wybuchu wojny wraz z innymi profesorami Uniwersytetu Jagiellońskiego zostaje uwięziony. Do końca wojny był więźniem obozów koncentracyjnych (Sachsenhausen, Oranienburg, Dachau).

Zainteresowania naukowe prof. Milewskiego były bardzo szerokie. Zajmował się: 1. językoznawstwem ogólnym ze szczególnym uwzględnieniem typologii języków świata i teorii językoznawstwa (*Zarys językoznawstwa ogólnego*, Lublin, cz. 1 1947, cz. 2 1948; *Język a społeczeństwo*, Lublin 1947; *Jakimi językami mówią ludzie?*, Warszawa 1949; *Problem klasyfikacji kategorii gramatycznych*, „Sprawozdania PAU”, XLVII (1946); *Problem części mowy w ujęciu lingwistyki strukturalnej*, „Biuletyn PTJ”, VIII (1948)), 2. indoeuropeistykę (*L'indo-hittite et l'indoeuropeen*, Kraków 1936), 3. slawistyką (*Przyczynki do fonetyki lechickiej*, „Prace Filologiczne”, XXXIV (1929); *Pierwotne nazwy wyspy Rugii i słowiańskich jej mieszkańców*, „Slavia Occidentalis”, IX (1930); *O powstaniu prasłowiańskich samogłosek nosowych*, „Rocznik Slawistyczny”, X (1931)), 4. polonistyką (*Dwie bulle wrocławskie z lat 1155 i 1254*, „Prace Filologiczne”, XI (1927); *Polskie dziś i formy pokrewne*, „Język Polski”, XVI (1931)), 5. stylistyką (*O zakresie i przedmiocie badań stylistycznych*, „Język Polski”, XXIV (1939)). W późniejszym okresie T. Milewski uprawiał w dalszym ciągu omówione dyscypliny — napisał wiele cennych rozpraw dotyczących m. in. tak ważnych zagadnień, jak pochodzenia polskiego języka literackiego, składni stylistycznej; badał także języki Indian amerykańskich.

Po odejściu prof. Milewskiego nie udaje się obsadzić katedry językoznawstwa ogólnego. W związku z tym językoznawstwo na polonistyce wspierają pracownicy filologii klasycznej: dr M. Nagnajewicz i mgr M. Kaczmarkowski, prowadzący wykłady z językoznawstwa ogólnego i ćwiczenia z języka greckiego oraz dr W. Świeczkowski — wykład z językoznawstwa ogólnego. Obowiązki kierownika katedry językoznawstwa ogólnego od r. 1964 pełni prof. T. Brajerski.

W r. 1950/51 po odejściu z KUL-u prof. Marii Dłuskiej katedrę języka polskiego objął zastępczo dr Tadeusz Brajerski. Katedra filologii słowiańskiej, którą do 1950 r. kierował W. Kuraszkiwicz, nie została (do r. 1961) obsadzona. W 1956 r. T. Brajerski zostaje docentem i kierownikiem katedry języka polskiego, w 1961 profesorem nadzwyczajnym, a w r. 1969 uzyskuje tytuł profesora zwyczajnego. W ciągu wielu lat pracy w Uniwersytecie prowadzi różnorodne zajęcia: wykłady, seminaria, proseminaria i ćwiczenia. Wykłady: Językoznawstwo ogólne i indoeuropejskie, Wstęp do nauki o języku, Wybrane zagadnienia językoznawcze, Język scs, Historia języka polskiego, Gramatyka historyczna języka polskiego, Onomastyka polska, Czasownik w języku polskim. Seminaria poświęca zagadnieniom historii języka polskiego (język zabytków i język pisarzy polskich), dialektologii współczesnej i historycznej, onomastyce, stylistyce.

T. Brajerski (ur. 1913) jest wychowankiem KUL-u, uczniem Szobera, Doroszewskiego, Kuraszkiwicza i Milewskiego. Dorobek naukowy prof. Brajerskiego jest ściśle związany z działalnością naukowo-dydaktyczną w naszym Uniwersytecie. Dotychczasowe jego prace skupiają się wokół zagadnień: — 1. historii języka i gramatyki historycznej w powiązaniu z dialektologią historyczną. Interesują go szczególnie historyczne fakty fonetyczne; na ich podstawie formułuje wnioski dotyczące spraw tak istotnych, jak pochodzenie polskiego języka literackiego i systemu gramatycznego polszczyzny (*Uwagi o pisarzach Biblii Królowej Zofii*, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci bpa Fulmana*, Lublin 1939; *Ze studiów nad polszczyzną XV w.*, „*Slavia Occidentalis*”, XX (1948); *Przyczynek do historii archaizmu podhalańskiego*, „*Roczniki Humanistyczne*”, I (1949); *Jak mogło powstać polskie mazurzenie?*, „*Biuletyn PTJ*”, XIII (1964); *O dwu „wielkopolskich” zabytkach językowych*, „*Roczniki Humanistyczne*”, IV (1955); *Rozróżnienie samogłosek i y w kilku polskich zabytkach językowych XV w.*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*”, II (1957); *Staropolskie bierzę i dzisiejsze bierzę 'bierzę'*, „*Poradnik Językowy*”, 1956; *Zaimek wszystkich i jego oboczności w XIV i XVI w.*, „*Roczniki Humanistyczne*”, XII (1964) i inne). W pracach swych stosował nowatorskie metody badawcze. Problematykę metodologii badań językoznawczych wyeksponował szczególnie w artykule *W sprawie względnego chronologizowania* („*Biuletyn PTJ*”, XVIII (1951)). Trzeba zaznaczyć, że w zakresie historii języka badał łacińsko-polskie interferencje językowe (*Ze składni tekstu makaronizowanego*, „*Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*”, V (1965); *Latynizmy w Kazaniach gnieźnieńskich*, [W:] *Studia językoznawcze poświęcone prof. S. Rospondowi*, Wrocław 1966). 2. Wraz z Jerzym Starnawskim T. Brajerski wydał Konstancji Benisławskiej *Pieśni sobie śpiewane. Tekst i komentarz językowy*, Lu-

blin 1958. Językowi tych *Pieśni* poświęcił także osobną obszerną monografię *O języku Pieśni Konstancji Benisławskiej*, Lublin 1961. 3. Współczesnemu językowi polskiemu (składni i stylistyce języka ogólnopolskiego, dialektologii, onomastyce oraz rozwojowi systemu językowego dzieci) poświęcił między innymi prace: *Polskie gwarowe ino*, „Język Polski”, XXXVI (1956); *Badania nad gwarami województwa lubelskiego*, [W:] *Kalendarz lubelski 1958*; *O szyku zaimka dzierżawczego w funkcji przydawki*, [W:] *Studia Linguistyka in honorem Thadaei Lehr-Splawiński*, Kraków 1963; *Wodomcza*, „Onomastica”, XI (1966); *Krotność czasowników we współczesnym języku polskim*, „Slavia Occidentalis”, XXVI (1967); *Rzecz sprawności artykulacyjnych u kilkorga dzieci ze środowiska inteligenckiego*, „Logopedia”, VII (1967). 4. Pracą z pogranicza teorii tekstu i składni jest *Przytoczenie nie jest kategorią składniową*, „Roczniki Humanistyczne”, XIV (1966). 5. Zainteresowania dydaktyczne prof. Brajerskiego znalazły najpełniejszy wyraz w opracowaniu podręcznika uniwersyteckiego dla polonistów *Język staro-cerkiewno-słowiański*, Lublin 1964 (II wyd. 1967).

W r. 1950/51 adiunktem przy katedrze języka polskiego została mianowana dr Maria Kossowska (ur. 1901). Przez szereg lat — do r. 1966, w którym przeszła na emeryturę — prowadziła wykłady i inne zajęcia uniwersyteckie. Wykłady: Gramatyka opisowa języka polskiego, Zagadnienia z historii języka polskiego; ćwiczenia: z gramatyki historycznej języka polskiego, z gramatyki opisowej języka polskiego i z języka staro-cerkiewno-słowiańskiego oraz proseminaria: z historii języka polskiego i z dialektologii historycznej.

Jej działalność dydaktyczno-naukową na Uniwersytecie poprzedziła długoletnia praca w szkolnictwie podstawowym i średnim. M. Kossowska doktorat uzyskała w KUL-u na podstawie pracy o *Żywych kamieniach* Berenta. W twórczości naukowej dra Kossowskiej można wyodrębnić dwa nurty. Jeden z nich dotyczy pierwszych gramatyk języka polskiego. Wyrazem tych zainteresowań są drukowane prace poświęcone *Gramatyce dla szkół narodowych* ks. Onufrego Kopczyńskiego, „Język Polski”, XXXVI (1956) i pierwszym gramatycznym zasadom J. Mrozińskiego. Wyrazem drugiego nurtu pracy naukowej dra M. Kossowskiej są artykuły i recenzje dotyczące polskich przekładów Starego i Nowego Testamentu dawnych i współczesnych. (*Werbализm jako metoda przekładu Pisma Świętego Nowego Testamentu*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, VIII (1961); *Z dziejów polskiego stylu psalterzowego*, „Język Polski”, XLII (1962), *O dziejach stylu biblijnego*, *Encyklopedia Biblijna*, Poznań 1961). Fundamentalne dzieło M. Kossowskiej to *Biblia w języku polskim* (t. I, Poznań 1968). Jest to praca o polskich przekładach Biblii.

W latach 1951—1953 asystentką przy katedrze języka polskiego była Jadwiga Modzelewska, a od r. 1951—1954 Irena Winklerówna z Łodzi, późniejszy adiunkt Zakładu Językoznawstwa PAN w Krakowie.

Dr Bronisława Lindertówna, obecny docent UMCS, prowadziła zajęcia zleczone w latach 1951—1955 (wykład i ćwiczenia z scs i ćwiczenia z gramatyki historycznej).

Zbigniew Gołąb (ur. 1923) miał zajęcia zleczone z językoznawstwa słowiańskiego i ogólnego (Historia języków bułgarskich — wykład; seminarium z języków słowiańskich wspólnie z prof. T. Brajerskim, lektorat z języka bułgarskiego). Z. Gołąb studia ukończył w Uniwersytecie Jagiellońskim. Najpierw pracował jako asystent przy katedrze języka polskiego we Wrocławiu, a później jako nauczyciel w szkolnictwie średnim. Po odejściu z KUL-u rozpoczął pracę w placówce PAN. Dorobek naukowy Zbigniewa Gołąba skupia się wokół zagadnień: 1. języków słowiańskich i wpływów tych języków na gwary polskie (*Wyrazy pochodzenia południowo-słowiańskiego w polskich gwarach góralskich*, „Język Polski”, XXXII (1952); *Funkcja syntaktyczna proklityki zaimkowej w gwarach macedońskich*, „Lingua Posnaniensis”, IV (1953); *Funkcja syntetyczna partykuły da w językach pd.-słowiańskich*, „Biuletyn PTJ”, XIII (1954)), 2. teorii składni (*Problem podmiotu*, „Biuletyn PTJ”, XVII (1958)).

W latach 1946—1953 wykłady zleczone z gramatyki porównawczej języków słowiańskich i seminarium słowianoznawcze prowadzi dr Stanisław K. Papierkowski (ur. 1906). Od r. 1957 pracuje na stałe w charakterze zastępcy profesora, w 1959 zostaje docentem, a w r. 1964 profesorem nadzwyczajnym. Od 1961/62 kieruje katedrą językoznawstwa słowiańskiego. Problematyka jego wykładów: gramatyka scs, historyczna gramatyka języka polskiego, historia języka polskiego, gramatyka porównawcza języków słowiańskich, kultura języka oraz język i styl takich pisarzy, jak Leśmian, Żeromski. SeminaRIA poświęca językowi Gałczyńskiego, Leśmiana, Czechowicza i Sienkiewicza. Prowadzi ćwiczenia z gramatyki porównawczej języków słowiańskich i z kultury języka.

S. K. Papierkowski studiował na Wydziale Nauk Humanistycznych UJK we Lwowie. W zakresie językoznawstwa kształcił się pod kierunkiem profesorów Lehra-Splawińskiego, Gaertnera, Kuryłowicza. W r. 1929 uzyskał stopień doktora w dziedzinie filologii słowiańskiej i klasycznej. Jako stypendysta rządu jugosłowiańskiego wyjechał na studia do Pragi, Belgradu, Zagrzebia, Lubliany i Wenecji. W Belgradzie studiował jugoslawistykę pod kierunkiem profesorów Belića, Popowicia i innych. S. Papierkowski wykładał także wówczas literaturę polską w Uniwersytecie w Belgradzie. Od r. 1933 do 1964 był związany ze szkolnictwem średnim w Lublinie. W latach 1945—1947 miał wykłady

zlecone z historii kultury na UMCS-ie. Twórczość naukowa prof. Papierkowskiego poświęcona jest zarówno językowi, jak literaturze oraz kulturze Polski i narodów słowiańskich.

Jego rozprawy naukowe dotyczą następujących zagadnień: 1. historii i gramatyki historycznej języka polskiego i języków słowiańskich (*Szczątki języka słowiańskich mieszkańców Starej Marchii i okolic Magdeburga*, „*Slavia Occidentalis*”, IX (1930); *O tzw. złożonej odmianie przymiotników polskich*”, „*Pamiętnik Tow. Przyj. Nauk w Lublinie*”, III (1937); *Język polski na przestrzeni tysiąclecia*, „*Zeszyty Naukowe KUL*”, 1962 i inne), 2. z zakresu języka pisarzy (*Garść uwag o języku Szymona Szymonowica*, „*Roczniki Humanistyczne*”, XI (1962); *Słotowórcze neologizmy Bolesława Leśmiana*, „*Pamiętnik Literacki*”, LIII (1952); *Czy Leśmian archaizował?*, „*Język Polski*”, XLIII (1963); monografia — *Bolesław Leśmian. Studium językowe*, Lublin 1964), 3. dydaktyki języka polskiego i poprawności językowej (*Nauczanie gramatyki a walka o poprawność językową*, *Biuletyn PODKO w Sandomierzu*, Sandomierz 1956; *By cały naród lepiej mówił i pisał po polsku*, „*Kamena*” (1961), *Prawidłowa wymowa — to rzecz ważna*, „*Logopedia*”, III (1962); *Walka o język w procesie nauczania gramatyki*, „*Polonistyka*”, 1963; 4. z zakresu kultury i literatury narodów polskiego i południowosłowiańskich (*Aleksy Szantić, próba monografii*, Beograd 1932; *Twórczość literacka narodów południowosłowiańskich: Serbów, Chorwatów, Słowenów i Bułgarów*, Lublin 1947; *Lud serbski w powieściach T. T. Jeża*, Lublin 1962 i in.). Ponadto prof. S. Papierkowski jest autorem licznych esejów literackich poświęconych pisarzom południowosłowiańskim zamieszczanych w pismach jugosłowiańskich i polskich; interesują go także zagadnienia teatrologiczne.

W r. 1955 przy katedrze języka polskiego w charakterze aspiranta zostaje zaangażowany mgr Wojciech Górny (1932—1961). W 1957 zostaje asystentem, w 1960 starszym asystentem. Prowadził ćwiczenia z gramatyki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, gramatyki historycznej języka polskiego, gramatyki opisowej, a w dwu ostatnich latach ćwiczenia z semantyki.

Górny był wychowankiem KUL-u, studiował tu polonistykę i filozofię. W r. 1955 kilka miesięcy pracował w krakowskim Zakładzie Językoznawstwa PAN, gdzie wszedł w kontakt naukowy między innymi z prof. K. Nitschem i prof. Z. Klemensiewiczem. Mimo wczesnej śmierci pozostawił po sobie duży dorobek naukowy z zakresu i dialektologii (*Osobliwości fonetyki międzywyrazowej (z mapą)*, „*Język Polski*”, XXXVI (1956); *Z doświadczeń przy eksploracji słownictwa gwarowego*, „*Roczniki Humanistyczne*”, XIII (1960)), 2. onomastyki (*Z zagadnień polskiej gramatyki onomastycznej*, „*Język Polski*”, XXXVII (1957);

Jeszcze o gramatyce onomastycznej, „Język Polski”, XXXIX (1959), 3. stylistyki i składni oraz struktury tekstu (*O stylistycznej interpretacji składni*, „Pamiętnik Literacki”, LI (1960); *Jeszcze o monologu wewnętrznym*, „Twórczość”, nr 1, 1967; *Rzym i Biblia — dwa bieguny stylizacji przytoczeniowej u Krasińskiego*, „Roczniki Humanistyczne”, X (1961); *Zestawienie — czy tylko kategoria składniowa?*, „Pamiętnik Literacki”, LIII (1962); *Składnia przytoczenia w języku polskim*, [W:] Anna Wierzbicka, *System składniowo-stylistyczny prozy polskiego renesansu*, Wojciech Górny, *Składnia przytoczenia w języku polskim*, Warszawa 1966; *Text Structure against the Background of Language Structure*, *Poetika, Poetics, Poetyka*, Warszawa 1961. Pisał poza tym artykuły poświęcone ortofonii i ortografii. Oprócz pracy naukowej W. Górny zajmował się teatrem i uprawiał własną twórczość literacką.

Od r. 1961/62 asystentem przy katedrze języka polskiego zostaje mgr Zofia Klimaj, w r. 1964/65 mgr Władysław Makarski i mgr Maciej Jesionowski (odszedł w r. 1966), w 1966 mgr Marian Śmiałkowski, a w 1968 mgr Tadeusz Malec — wszyscy wychowankowie KUL-u, magistranci prof. T. Brajerskiego. W 1968 r. przy katedrze filologii słowiańskiej zostaje zaangażowana w charakterze aspiranta mgr Halina Pietrak, absolwentka bohemistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Grono językoznawcze katedry języka polskiego powiększyło się po zatrudnieniu w charakterze adiunktów dr Ireny Winkler-Leszczczyńskiej i dra Zenona Leszczyńskiego z Krakowa, gdzie byli zaangażowani w Pracowni Atlasu i Słownika Gwar Polskich Zakładu Językoznawstwa PAN na takich samych stanowiskach (1954—1967). Opracowali oni szereg map do *Małego Atlasu Gwar Polskich*.

I. Leszczyńska studia ukończyła w Łodzi u profesorów: H. Ułaszyna i Z. Stiebera. Doktorat (1964) — *Sufiksy przymiotnikowe -ity, -isty, -aty, -asty w języku polskim na tle ogólnosłowiańskim*, Wrocław 1964. Jest prócz tego autorką artykułów dialektologicznych i historycznojęzykowych (np. *Ściągnięte i nieściągnięte formy słów stać i bać się*, „Język Polski”, XXXI (1951); *W sprawie mapowania faktów językowych*, „Język Polski”, XXXVI (1956); *Czasowniki typu siać, grać w polszczyźnie*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, VIII (1962)).

Z. Leszczyński studiował polonistykę w KUL-u. Doktorat uzyskał w 1965 r. na podstawie rozprawy *Grupy spółgłoskowe we współczesnych gwarach polskich na tle polszczyzny kulturalnej*, pisanej pod kierunkiem W. Taszyckiego. Inne prace dotyczą zagadnień dialektologii współczesnej i historycznej oraz historii języka polskiego (np. *Najstarszy przykład przejścia-ch ≥-k*, „Język Polski”, XXXIV (1954); *W XV w. forma czasu przyszłego złożonego nadal tajemnicą*, „Język Polski”, XXXVII (1957);

O polskich gwarowych formach typu *póndzie, zańś i pódzie, zaśc*, „Rocznik Sławistyczny”, XXVIII (1967)).

Profesorowie i pomocniczy pracownicy katedr językowych KUL w latach powojennych biorą udział w językoznawczym życiu naukowym w Polsce. Tak np. członkiem PAU był T. Milewski, członkiem Komitetu Językoznawczego PAN jest obecnie T. Brajerski. Kulowscy językoznawcy należą do towarzystw lingwistycznych, np. Polskiego Towarzystwa Językoznawczego (T. Brajerski — w latach 1959—1965 członek zarządu, S. K. Papierkowski, M. Kossowska i in.), Polskiego Towarzystwa Logopedycznego (T. Brajerski, S. K. Papierkowski). Działają także w Naukowym Towarzystwie Lubelskim, w Towarzystwie Naukowym KUL, lubelskich oddziałach Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza i Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego. Na posiedzeniach PTJ referaty naukowe wygłosili: S. K. Papierkowski, Postawa słowotwórcza Bolesława Leśmiana (1958), T. Brajerski, Składnia XVIII w. tekstu makaronicznego (1961). W akcjach odczytowych organizowanych przez TMJP brali także udział profesorowie i asystenci językoznawstwa KUL. Jako członkowie Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza głosili odczyty w Lublinie i poza Lublinem, referowali też swoje prace na posiedzeniach naukowych Towarzystwa Naukowego KUL. W Międzynarodowej Konferencji Poetyki zorganizowanej w Warszawie przez IBL uczestniczył Wojciech Górny, wygłaszając referat *Text Structure against the Background of Language Structure* (1960).

Językoznawcy KUL-u ogłaszali swe prace w licznych czasopismach: w „Biuletynie PTJ” (T. Brajerski, T. Milewski), „Języku Polskim” (S. K. Papierkowski, T. Brajerski, M. Kossowska i in.), „Poradniku Językowym” (T. Brajerski, W. Górny), w „Slavia Occidentalis”, „Onomastyce” itp. Poza tym pracownicy katedr językoznawczych KUL drukowali swoje prace naukowe w „Rocznikach Humanistycznych”, z których trzy (1962, 1964, 1966) w całości poświęcone są problematyce językowej.

Od r. 1950/51 (po odejściu profesorów: Kuraszkiewiczza, Milewskiego i Dłuskiej) pracownikami naukowymi językoznawstwa KUL są prawie wyłącznie wychowankowie tego Uniwersytetu na stałe z nim związani. Od tego czasu katedry językoznawcze nabierają coraz bardziej instytucjonalnego charakteru. Uwarunkowane jest to zwiększeniem liczby etatów przy poszczególnych katedrach w związku z reorganizacją studiów w r. 1950/51, która stawiała nowe wymagania dydaktyczne uniwersytetowi. Katedry stają się od tego czasu równocześnie placówkami naukowo-badawczymi. Podejmowana przez kierownika katedry problematyka naukowa znajduje odbicie w pracach jego asystentów i uczestników seminariów. Tak np. prace magisterskie pisane pod kierunkiem prof.

T. Brajerskiego i prof. S. Papierkowskiego osiąga ją niejednokrotnie poziom rozpraw naukowych i są publikowane w „Rocznikach Humanistycznych”. Wydrukowane prace uczestników seminariów T. Brajerskiego: J. Bułtówicówna, *Rozróżnienie samogłosek y i w Kodeksie Świętosławowym*, „Roczniki Humanistyczne”, VIII (1960); I. Sankowska, *Szyk przymiotników we współczesnej polszczyźnie*, „Roczniki Humanistyczne”, XI (1962); M. Nadolska, *Składnia przytoczenia w „Urzędzie” T. Brezy*, „Roczniki Humanistyczne”, XIV (1966) oraz M. Podgórski, *Uwagi o szyku przydawki przymiotnej i dopełniaczowej w języku artystycznym Słowackiego na podstawie liryki z lat 1825—1842*, „Roczniki Humanistyczne”, XIV (1966), (pisana także pod kierunkiem prof. Cz. Zgorzelskiego). Najlepsze prace z seminarium prof. S. Papierkowskiego są przygotowywane do druku. Uczestnicy proseminarium dr K. Kossowskiej napisali pod jej kierunkiem artykuł: *Jak tłumaczył łacinę pierwszy pisarz Psalterza Floriańskiego*, „Roczniki Humanistyczne”, XIV (1966).

Inspiracją badań młodszych pracowników naukowych jest problematyka podejmowana przez profesorów T. Brajerskiego i S. Papierkowskiego oraz w pracach W. Górniego. W związku z tym artykuły asystentów poświęcone są zagadnieniom: stylistyki, składni, onomastyki, dialektologii. Są one najczęściej drukowane podobnie jak prace absolwentów w „Rocznikach Humanistycznych”.

Spośród wychowanków KUL wywodzi się także kilku językoznawców pracujących dzisiaj w innych wyższych uczelniach: J. Tokarski — obecny docent UW, L. Moszyński — docent Uniwersytetu Toruńskiego, B. Kreja — docent WSP w Gdańsku, M. Łesiów — docent UMCS, B. Żabska — pracownik Uniwersytetu Wrocławskiego.

W latach powojennych zaznacza się ożywiona działalność sekcji językoznawczej. W okresie 1950—1955 najbardziej aktywnymi jej członkami byli: W. Górny, B. Kreja, Z. Leszczyński, M. Łesiów. W r. 1955 Sekcja uczciła jubileusz prof. K. Nitscha wydaniem specjalnego powielanego numeru „Prac Sekcji Językoznawczej”. Młodzi językoznawcy KUL współpracowali z Małym Atlasem Gwar Polskich, zbierając materiały z terenu Lubelszczyzny. Zainicjowali także akcję odczytową, zapraszając wybitnych lingwistów: T. Milewskiego, T. Lehra-Spławińskiego, J. Kuryłowicza, Z. Klemensiewicza.

Od r. 1960 na coroczne międzyuczelniane zjazdy i seminaria młodych językoznawców członkowie sekcji przygotowywali referaty, z których wiele zostało nagrodzonych. Tak np. w r. 1963 na zjeździe w Poznaniu drugie nagrody uzyskali: M. Podgórski — *Wybrane zagadnienia z teorii składni* i M. Kamiński — *Składnia przytoczenia w „Bramach Raju” Jerzego Andrzejewskiego*. W r. 1965 na zjeździe w Lublinie trze-

cią nagrodę otrzymał S. Duszak za pracę *Żargon warszawski w utworach Marka Nowakowskiego*. W 1967 r. w Krakowie aż sześć naszych prac zostało nagrodzonych lub wyróżnionych. Drugą nagrodę uzyskała E. Sobolewska — *Z problematyki składni wierszy J. Lechonia (Składnia przytoczenia)*, trzecie nagrody przypadły: J. Fertowi — *Nazwy geograficzne wsi Korytnica i jej okolic w woj. kieleckim*, S. Duszakowi — *Problematyka stylizacji w „Cyberiadzie” S. Lema*; A. Bazantównie i K. Kwaśniewskiej — *Tytuły prozy XVII i XVIII w. (Zagadnienia semantyczne i syntaktyczne)*. Ponadto wyróżniono prace E. Borkowskiej i J. Łady. W Łodzi w 1968 r. nagrodę uzyskuje E. Borkowska za pracę *Onomastyka literacka w „Postępowcu” S. Mrożka* oraz wyróżnienie S. Duszak. Prawie wszystkie nagrodzone referaty i kilka pozostałych wydrukowano (lub oddano do druku) w ogólnopolskim studenckim piśmie „Językoznawca”.

Osiągnięć językoznawstwa KUL nie należy mierzyć tylko liczbą wydrukowanych rozpraw, wykształceniem szeregu pracowników naukowych, osiągnięciami dydaktycznymi w przygotowaniu studentów do samodzielnej pracy badawczej; liczy się także wkład w ogólne wykształcenie polonistyczne, w solidne przygotowanie w zakresie językoznawstwa nauczycieli polonistów oraz innych pracowników.